

Arkeologiske undersøkelser av aktivitetsområde på Linga, Kvam Herad

Linga gnr. 101 bnr. 2, Kvam herad, Hordaland Fylke
Askeladden ID 147289

Arkeologisk rapport ved
Ole-Marius Kildedal
Seksjon for ytre kulturminnevern
Universitetsmuseet i Bergen

Arkeologiske undersøkelser av aktivitetsområde på Linga, Kvam Herad

Linga gnr. 101 bnr. 2, Kvam herad, Hordaland Fylke

Askeladden ID 147289

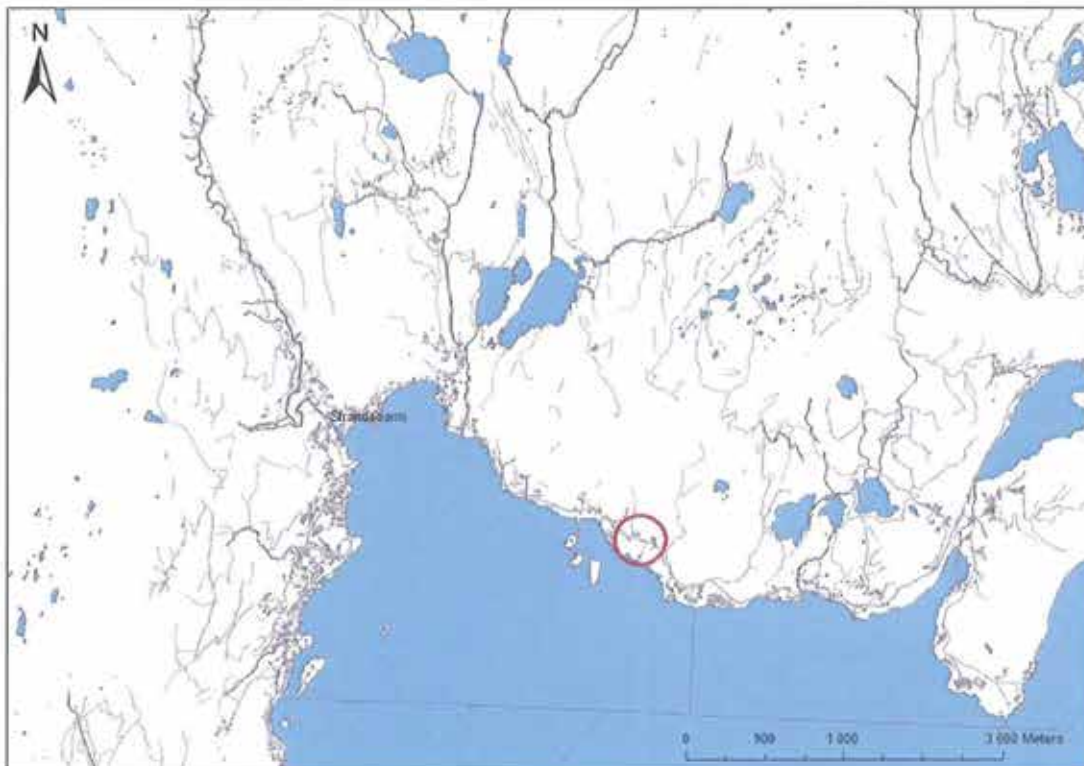
Innholdsliste

1. Sammenfatning og vurdering av undersøkelsene på Linga	1
2. Tidsrom og deltagere	3
3. Tidligere funn og registrerte kulturminner fra området	4
4. Topografi	5
5. Undersøkelsesmetode.....	7
5.1 Målesystem	7
6. Resultater	8
6.1 Strukturer	9
A257 – Grop/moderne nedgraving	10
A312 - Stolpehull	11
A345 – Grop/ildproduserende anlegg.....	12
6.2 Fyllskifter	14
6.3 Dyrkingslag (A102, A103 og A104)	15
6.4 Avsetningslag (A105)	16
7. Konklusjon	17
8. Litteraturliste.....	18
9. Appendiks	19
9.1 Fotoliste.....	19
9.2 Prøveliste	20

1. Sammenfatning og vurdering av undersøkelsene på Linga

Arkeologiske frigivningsundersøkelser ble høsten 2013 utført på gården Linga (101/2) i Kvam Herad, Hordaland. Før denne undersøkelsen hadde det blitt gjort registreringsundersøkelser i området i august 2011 (Dahl 2011). Registreringen fant ett automatisk fredet grovfelt (askeladden ID 147289), som ble tolket som del/rest av et mulig gravfelt med dateringer til merovingertid og vikingtid. I tillegg ble det på de omkringliggende gårdene gjort funn av et par ildproduserende anlegg som ble snittet og datert under registrering.

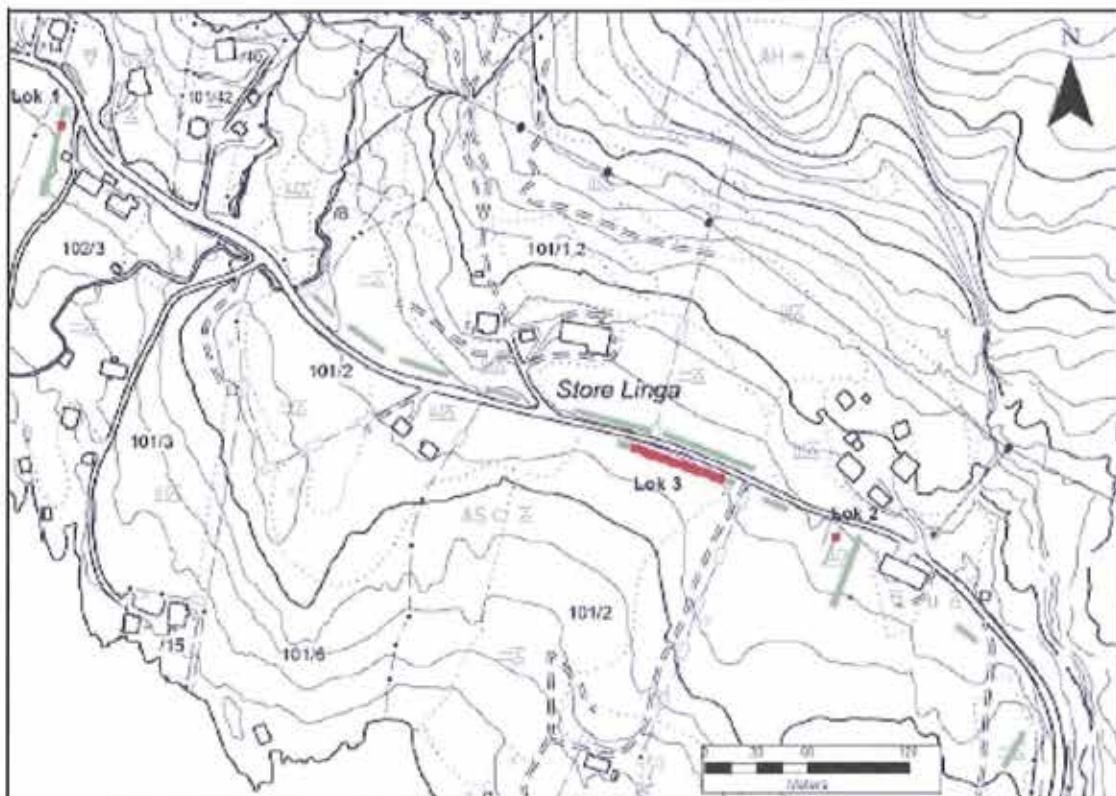
Det er registrert en gravhaug på samme gård, samt at det er rapportert om funn av en nå fjernet hellekiste på nabogården, så et eventuelt flatmarksgravfelt ble vurdert til å ha et stort potensiale for ny kunnskap om begravelsespraksisen i området.

Figur 1: Oversiktskart over området, med utgravningsområdet merket ut i rødt.

Det var registrert både automatisk fredede kulturminner, gamle fjernede tun og stående SEFRAK registrerte bygninger i området (Dahl 2011:9). Fylkeskommunen i Hordaland anslo derfor at det også var potensiale for automatiske fredede kulturminner under markoverflaten i planområdet og utførte en registrering i området.

Den arkeologiske registreringen ble utført 8.-16. august 2011, av Solveig Roti Dahl, Heidi Handeland og Tore Slinning, samt hospitant Cicilie Nilsen. Arbeidet bestod i maskinell søkesjakt langs veitraseen, og det ble åpnet totalt 15 sjakter, hvorav 3 var funnførende (se Figur 2). Disse ble navngitt Lok. 1-3, og rapportert inn til RA, det var ikke nødvendig med ytterligere undersøkelse på lokalitetene Lok. 1 og 2 (askeladden ID 147284 og 147287), hvor ildproduserende anlegg allerede var snittet og tilstrekkelig undersøkt. Lok. 3 ble derimot fastholdt som automatisk fredet kulturminne, og det ble stilt krav om videre arkeologisk undersøkelse før frigivning.

Figur 2: Oversikt over registrerings-sjakter langs Lingaveien, funnførende sjakter markert i rødt (Etter Dahl 2011: 11, Fig. 13).

Etter anbefaling fra Hordaland Fylkeskommune (Dahl 2011: 8) fattet Riksantikvaren (RA) et vedtak om at de mindre anleggene skulle frigis uten videre arkeologisk undersøkelse, mens gropfeltet (askeladden ID 147289) skulle frigis med krav om en mindre arkeologisk undersøkelse.

2. Tidsrom og deltagere

Det ble 15.7.2013 oversendt en prosjektplan med budsjett for Lingaparsellen Fv. 49, Linga (Gnr./Brnr. - 49/2) fra Universitetsmuseet i Bergen til Riksantikvaren. Denne ble godkjent 29.07.2013

Den arkeologiske frigivningsundersøkelsen på Linga ble utført mellom 30. september og 11. oktober 2013, som følge av reguleringsplanen for Fv. 49, Lingaparsellen i Kvam herad (saksnr. 201001835). De arkeologiske undersøkelser ble utført av personale fra Seksjon for ytre kulturminnevern (SFYK), ved Universitetsmuseet i Bergen mellom 30.9.2013 og 11.10.2013. Gravemaskin med fører ble leid for 1 dag, gjennom firmaet Kjosås maskin. Deltakere var prosjektleder Søren Diinhoff, Feltleder Ole-Marius Kildedal, Feltleder 2/GIS Cecilia Falkendal. Maskinfører var Brede Vangen.

4. Topografi

Lokaliteten ligger i en bakke, like nedenfor Fv. 49. Det aktuelle området er plassert i en liten vik omtrent midt mellom fjorden og en bratt heving av en naken klippe i bakkant. Området er videre avgrenset av to mindre bakker på hver side, og det går svaberg langs det meste av vannkanten, med en liten strand i SV del. Neset ved stranden heter Naustneset, men på tross dette er det i følge grunneierne i området bedre å fortøye båtene bak de tre øyene mot NV (se Figur 3).

Figur 4: Oversikt over området med åpnet sjakt, tatt mot SØ. Foto: Ole-Marius Kildedal

Området ligger på solsiden av fjorden, og i følge grunneier går solen klar av fjellet på motsatt side av fjorden, så det er minimum fire timer sol også midtvinters. Bakketoppene er dekket av løvskog, mens resten av det lavtliggende området er dekket av dyrket mark.

Figur 5: Oversiktsbilde mot fjorden, med sjakt i forgrunnen. Tatt mot S. Foto: Ole-Marius Kildedal

Berggrunnen i området er fyllitt, skifer og grønnstein (NGU 2013), dette er berggrunnstyper som forvitrer relativt lett, og lokale grunneiere informerte om at det var lett å plante nytt (MERK: grunneiernes fokus lå på frukttrær, og kan ikke sammenlignes direkte med fortidig jordbruk).

5. Undersøkelsesmetode

De arkeologiske undersøkelsene ble gjennomført ved maskinell flateavdekking, hvor matjordlaget blir fjernet til man kan registre klare fyllskifter, eller treffer steril undergrunn. Denne typen undersøkelser er blitt den vanligste for arkeologiske undersøkelser i dyrka mark, da den har vist seg nyttig til å finne spor etter både bosetning, jordbruk og overpløyde gravanlegg. Det ble kun åpnet en sjakt, da denne undersøkte hele det området som var omfattet av reguleringsplanen.

Målet med undersøkelsen var å gjenfinne og undersøke det registrerte gropsystemet, samt og undersøke utbredelsen av dette innenfor planområdet. Det avdekkede området ble renset frem med krafse, og strukturer og mistenkte strukturer ble finrenset med graveskje.

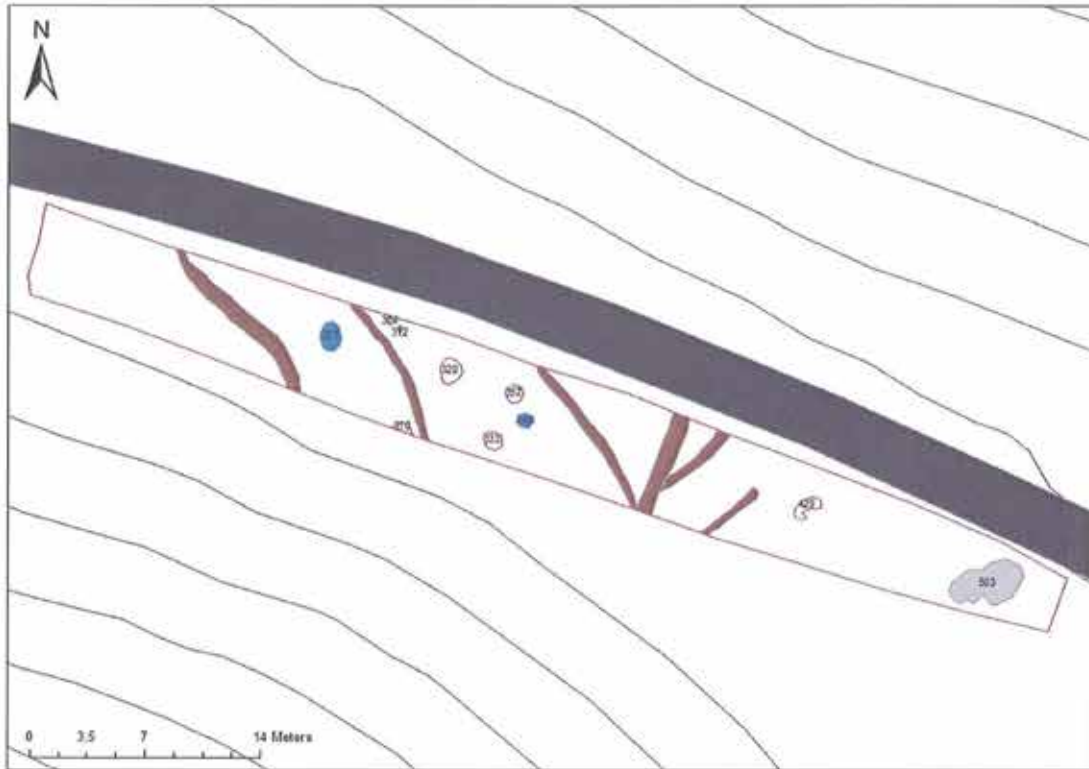
5.1 Målesystem

Det utgravde området og strukturene ble målt inn med en Trimble totalstasjon, modell S6. Denne ble relatert til omkringliggende hus, og det ble satt opp en lokal innmåling, som siden ble georeferert. Programvaren som ble brukt var Intrasis 2, og ArcGIS ble brukt til noe bearbeidelse av data.

På grunn av at fylkeskommunen kun har anledning til å gjøre innmålinger med håndholdt GPS, er det en viss unøyaktighet på deres kart, og ved sammenligning ser deres sjakt større ut enn den som er laget ved frivigningsundersøkelsen. Det må derfor understrekes at det er kartdataene fra den arkeologiske frivigningsundersøkelsen utført av SFYK som er de mest nøyaktige, og denne seneste sjakten var omtrent dobbelt så stor som den som Hordaland FKK registrerte.

6. Resultater

Under flateavdekkingen ble det registrert fire forhistoriske lagskifter og ti strukturer som ble undersøkt nærmere. Syv av strukturene var tidligere registrert som groper av fylkeskommunen.

Figur 6: Oversikt over sjakten, med de innmålte strukturer. Moderne dreneringsgrøfter er merket ut i brun, og Fv. 49 går langs sjakten mot nord.

Av de ti innmålte strukturene var det tre stykker som ble tolket som intensjonelt konstruerte fortidige anlegninger, mens de andre syv ble tolket som fyllskifter relatert mer utilsiktede forskjellige hendelser enten utført av mennesker eller natur. Fyllskiftene sees som en endring i farge og jordtyper, og kan på Linga kobles til forhistoriske dyrkingslag og enkelte trerøtter.

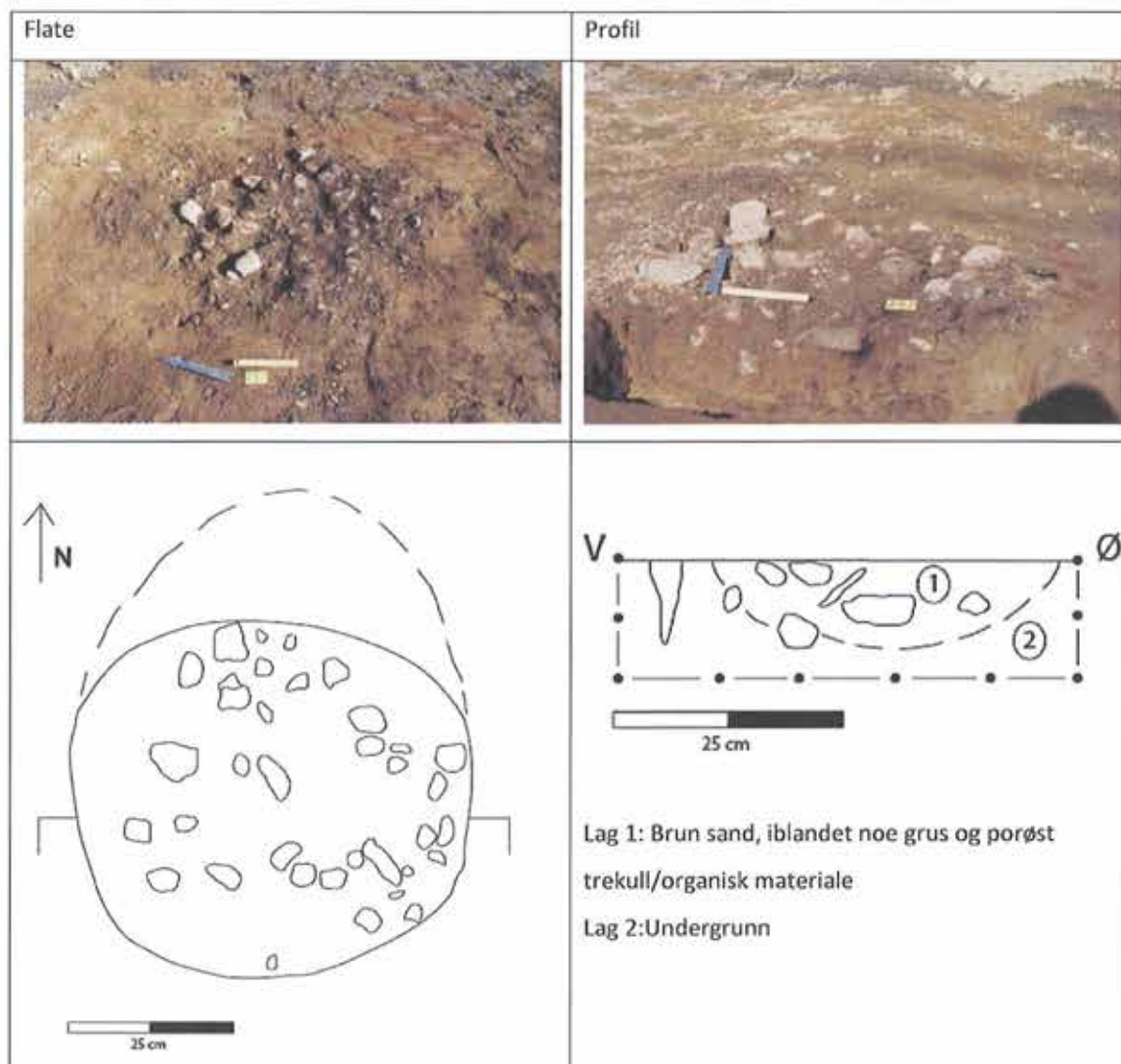
6.1 Strukturer

Strukturnr. (A)	Strukturtype	Form i flate	Lengde (cm)	Bredde (cm)	Dybde (cm)	Bredde i profil (cm)	Bunn i profil	Sider i profil	Fyllmateriale
257	Grop/ fyllskifte	Rund	148	120	16	73	Rund	Rund	Brun sand, med noe grus og porøst trekull/organisk materiale
312	Stolpehull	Rund	30	30	11	32	Flat	Skrå	Brun sand med trekull og skoningsstein i bunnen.
345	Grop	Oval	96	62	23	86	Rund	Rund	Kompakt brun sand, med noe grus og stein. Kullrand i bunnen.

Tabell 1: Oversikt over fortidige strukturer tolket som planlagte nedgravinger.

Strukturene som gjennomgås i følgende del er alle intensjonelle fortidige nedgravninger, og er målt inn digitalt, fotografert og tegnet i flate. Deretter ble 50 % av anlegningene gravd ut, og profilen ble så fotografert og tegnet. Det er gjort beskrivelser av fyllmasser og tatt ut dateringer fra alle disse strukturene, slik at de kan plasseres best mulig i en fortidig kontekst.

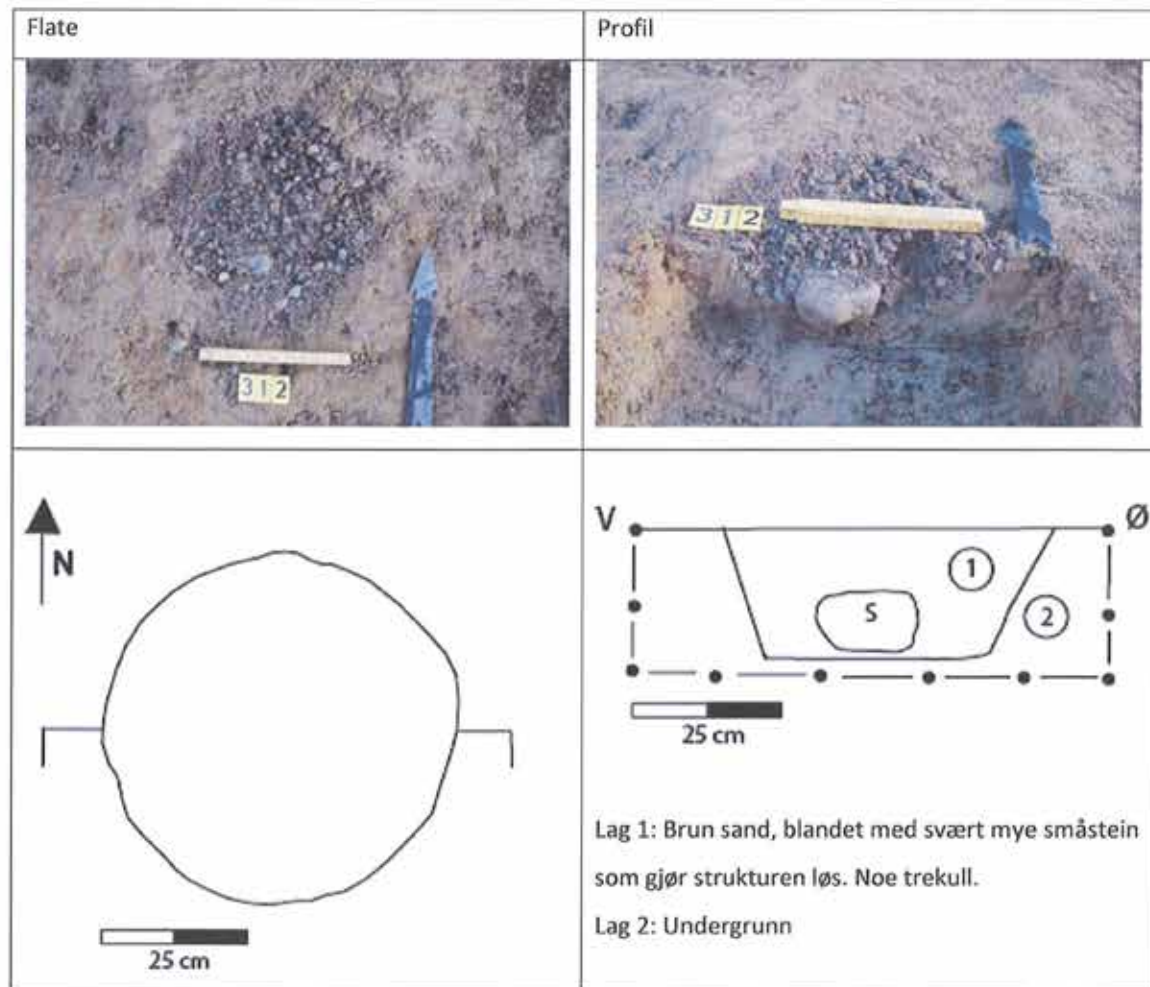
A257 – Grop/moderne nedgraving

Figur 7: Foto og tegning av struktur A257, hvor flaten vises til venstre og profilen etter snitting til høyre.

Struktur A257 var relativt klart rund i flate, men med et uklart felt mot nord. Inkludert dette feltet målte flaten 148 cm x 120 cm. Det som så ut som kjernen i strukturen besto av brunere sand, og mer stein enn det omkringliggende området. Når strukturen ble snittet ble den mer uklar, og det målt en omtrentlig dybde på 16 cm, med rundede sider. Når også dateringene var uklare, med fire treff på kalibreringskurvene, hvorav alle etter 1537, og det siste etter 1950, er det mulig strukturen er en moderne nedgraving.

A312 - Stolpehull

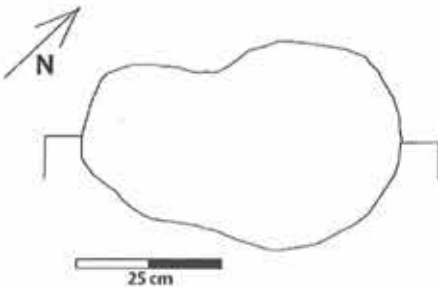
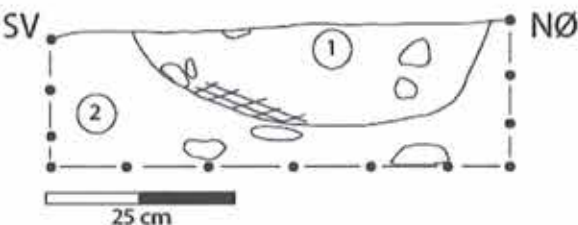

Figur 8: Foto og tegning av struktur A312, hvor flaten vises til venstre og profilen etter snitting til høyre.

A312 var utgravingens tydeligste struktur både i plan og profil. I flate skilte den seg fra de andre strukturene ved å ha en svært jevn sirkulær form med målene i flaten 30 cm x 30 cm. Dybden var 11 cm, og sidene var tydelig skrå med en flat bunn, og like over bunnen var det lagt ned en stein med flate sider tolket som en skoningsstein. Også fyllmassen skilte seg ut, da denne besto av svært mye småstein som ble løst holdt sammen av noe brun sand. Det var relativt lite trekull, men likevel nok til en datering som gav kalibrerte dateringer på 260 to 270 e.Kr. (1690-1680 BP) og 330-430 e.Kr. (1620-1520 BP), en datering som plasserer stolpehullet i yngre romertid (se f.eks. Solberg 2000 for gjennomgang av periodeinndelinger i jernalder). Skoningssteinen i bunnen av strukturen, sammen med de svært jevne

formene i både flate og profil, gjør at det er tolket som ett stolpehull. Det er meget mulig strukturen har vært knyttet til omkringliggende strukturer som i dag er borte, eller utenfor planområdet.

A345 – Grop/ildproduserende anlegg

Flate	Profil
	
	 Lag 1: Kompakt brun sand, med noe grus og stein, samt en del trekull Lag 2: Undergrunn

Figur 9: Foto og tegning av struktur A345, hvor flaten vises til venstre og profilen etter snitting til høyre.

A345 hadde en ujevnt oval form i flate, og målte 96 cm x 62 cm. Det ble spekulert i om det kunne være to anlegninger, og snittet ble lagt deretter. I profil ble strukturen langt klarere, og det kunne konkluderes med at det kun dreide seg om en struktur. Profilbredden var på 86 cm og dybden 23 cm. Både sidene og bunnen var rundede, men den NØ siden var noe mer skrå. Anlegningen bestod hovedsakelig av kompakt

brun sand med noe grus og enkelte steiner. En høyere andel trekull enn de omkringliggende strukturer og lag, samt en kullrand langs bunnen og en ansamling kull mot SV, peker mot at dette har vært et ildproduserende anlegg. Kokegrop er en vanlig tolkning for denne typen nedgravninger, men det er en påfallende mangel på skjørbrent stein, og selv om det finnes trekull i hele strukturen er konsentrasjonene klare. Det derfor sannsynlig at strukturen har vært et ildsted, eller en kokegrop som har blitt tømt, for så å ha blitt fylt med sekundære masser i ettertid. Dateringsprøven ble tatt fra kullansamlingen i bunnen av strukturen, med målsetning om å få en datering fra siste bruksfase av anlegget og ikke fra de sannsynligvis yngre fyllmassene. Dateringene ligger på 1260-1230 f.Kr. (3210-3180 BP) og 1220-1020 f.Kr. (3170-2970 BP), og viser at anlegget var i bruk i overgangen mellom eldre og yngre bronsealder (se f.eks. Vandkilde et al. 1996 for videre diskusjon om periodeinndeling i bronsealder).

6.2 Fyllskifter

Strukturnr. (A)	Strukturtype	Form i flate	Lengde (cm)	Bredde (cm)	Dybde (cm)	Bredde i profil (cm)	Bunn i profil	Sider i profil	Fyllmateriale
270	Fyllskifte - Kullfleck i lag 104	Ujevn	130	80	1	65	Ujevn	-	Gråbrun sand
304	Fyllskifte	Ujevn	48	42	5	51	Ujevn	Rund	Lys brun sand
320	Fyllskifte -Rest av lag 104	Ujevn	140	140	14	140	Ujevn	Rund	Grå, gulbrun sand- og grusblanding
333	Fyllskifte - trerot	Ujevn	76	70	1	70	Ujevn	Rund	Brun sand
357	Fyllskifte - trerot	Oval	116	76	8	116	Ujevn	Rund	Grå grusblandet sand
429	Fyllskifte	Ujevn	170	80	1	170	Ujevn	Rund	Brungrå, grusblandet sand
503	Fyllskifte - Rest av lag 105	Ujevn	320	240	18	240	Ujevn	Rund	Mørk, gråbrun grusblandet silt og noe trekull

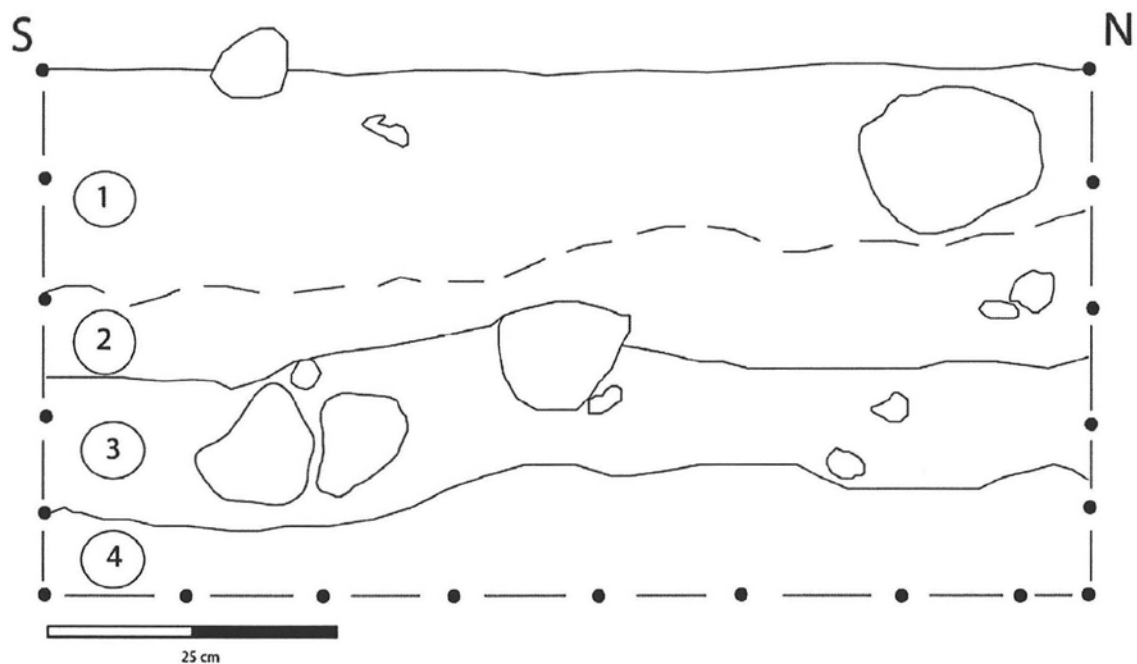
Tabell 2: Oversikt over registrerte fyllskifter i undergrunnen. Flere av disse er tolket som rester etter forhistorisk aktivitet, selv om de ikke kan isoleres som klare strukturer.

Syv av strukturene ble omdefinert fra egne anlegninger til fyllskifter. Fem av dem er likevel spor etter forhistorisk aktivitet, da de etter all sannsynlighet kan knyttes til de identifiserte dyrkingslagene. Spor av dette kom frem under arbeidet med strukturen A270. Dette var en struktur som så ut til å strekke seg ut av planområdet, slik at snittkassen ble lagt helt inntil profilveggen i sjakten. Siden man hadde en helhetlig profil i sjaktanten, kunne man bekrefte at lagene i det som i utgangspunktet så ut som en

struktur, hang sammen med lag som allerede var identifisert i sjakkanten mot sør. Lagene var også tykkere på dette stedet, noe som gjorde det den fullstendige profilen på lag A102- A104 tydeligere.

6.3 Dyrkingslag (A102, A103 og A104)

A102, A103 og A104 ble alle funnet i samband med snittingen av A270, og ble tolket som tre separate dyrkingslag. Som nevnt over gjorde plasseringen av A270 at lagene også kom tydelig frem i profilveggen på sjakta, og man kunne få en fullstendig profil.

Figur 10: Profiltegning av dyrkingslag A102, A103 og A104.

Lag 1(A104): Kompakt brun sand med en del trekull og organisk materiale. Flytende overgang mellom lag 1 (A104) og lag 2 (A103), men det er likevel et skille mellom lagene.

Lag 2 (A103): Kompakt brun sand, med noe trekull. Iblandet noe lysere sand ligner undergrunn.

Lag 3 (A102): Brun sand som er noe løsere enn lag 1 og 2. Iblandet en del grus og trekull.

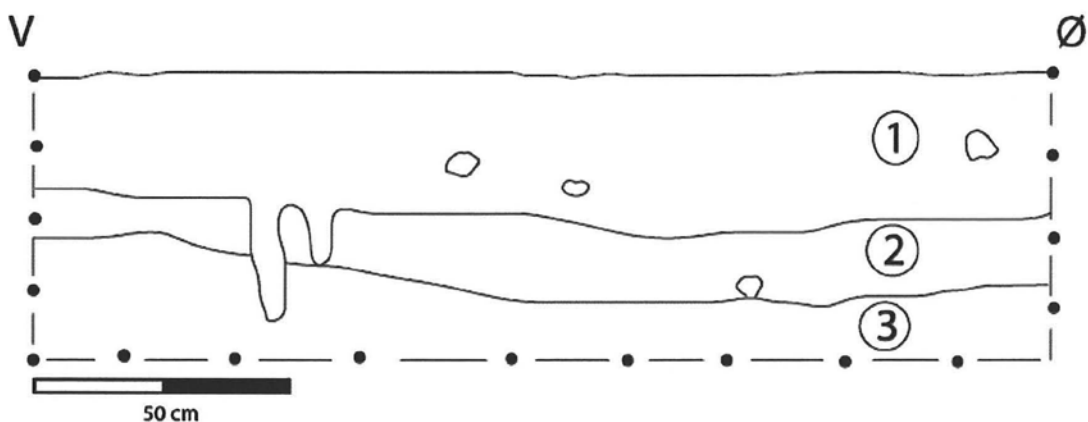
Lag 4: Undergrunn

På motsatt side av sjakten ble det kun funnet ett lag i profilen, men dette lå svært nær A104 i sammensetning. Da lagene er skilt av sjakten var det nødvendig å gi laget et eget navn, og det ble kalt A106. Sannsynligvis er A104 og A106 en del av det samme dyrkingslaget. Dateringsprøver ble kun tatt ut fra A102 på grunn av et begrenset antall prøver, hvor prioriteringen lå på de tidligere gjennomgåtte

strukturene. A102 ble datert til 240-390 e.Kr. som plasserer dyrkingslaget i yngre romertid. Dette er sammenfallende med det daterte stolpehullet A312, og viser peker mot en nærliggende bosetning i denne perioden. De overliggende lagene er ikke datert i den arkeologiske frigravningsundersøkelsen, men på bakgrunn av fyllmassene regnes det som sannsynlig at A320 er en rest av lag A104, og dette fyllskiftet er datert av Hordaland fylkeskommune til merovingertid/vikingtid (690-980 e.Kr.)

6.4 Avsetningslag (A105)

Dette laget ble lokalisert i profilveggen i den østre delen av sjakten. Laget ble i utgangspunktet tolket som et dyrkingslag, men på grunn av en svært sparsom kullmengde, og en langt større andel leiraktig silt, ble tolkningen endret til at laget er avsetninger av flommasser. Dette stemmer også godt overens med at grunneier kunne informere om at der går et gammelt bekkefar som er lagt i rør like ved. Laget er datert 1020-1170 e.Kr., og er således noe yngre enn fylkeskommunens datering av A503 (Grop 7 datert 640-690 e.Kr. i Dahl 2011:23,65). Dette fyllskiftet blir likevel tolket som en del av samme lag, og sammenblanding av masser i flomlaget kan forklare forskjellene i datering.

Figur 11: Profiltegning av lag A105.

Lag 1: Matjord (Brun og relativt feit silt med mye sand og grus).

Lag 2: Mørk brun silt, iblandet noe sand og en del grus. Feit, med spor av trekull.

Lag 3: Undergrunn

7. Konklusjon

Fylkeskommunens undersøkelse på Linga i Kvam Herad avdekket forhistorisk aktivitet fra periodene merovingertid og vikingtid. Den videre arkeologiske frigivningsundersøkelsen bekreftet dette i form av dyrkingsspor, stolpehull og ildproduserende anlegg. En slik sammensetning av kulturminner antyder en nærhet til samtidige bosetninger, og de forhistoriske dateringene spenner fra midten av bronsealderen (A345: 1260-1020 f.Kr.), eldre jernalder (A312: 260 to 270 e.Kr/330-430 e.Kr. og A102: 240-390 e.Kr.) til middelalder (A105: 1020-1170 e.Kr.). I området rundt er det tidligere registrert helleristningsfelt og graver fra bronsealder, samt graver fra eldre jernalder, viser dateringene også en kontinuitet i bruken av området gjennom store deler av forhistorien. Dateringene gir likevel ikke klare svar på om denne kontinuiteten med eller uten brudd, og undersøkelsens resultater vil kunne knyttes til fremtidige undersøkelser i området.

8. Litteraturliste

Dahl, S. R.

2011, *Fv. 49 Lingaparsellen, Linga gnr. 101 og 102 bnr. 1 m.fl., Kvam herad*, Kulturhistoriske registreringar, Reguleringsplan for fv. 49 Lingaparsellen, Rapport 35, Seksjon for kulturminnevern og museum ved Kultur- og idrettsavdelinga, Hordaland Fylkeskommune, Bergen

Fett, P.

1954, *Førhistoriske minne på Vestlandet*, Kvam prestegjeld.

URL: http://www.dokpro.uio.no/arkeologi/fett/fett_ramme.html

NGU

2013, Nasjonal berggrunnsdatabase. <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>. 13.11.2013

Riksantikvaren

2013, Askeladden kulturminnsøk. <https://askeladden.ra.no/askeladden/> . 13.11.2013

Solberg, B

2000, *Jernalderen i Norge*. Ca 500 f.Kr.-1030 e.Kr., Cappelen Akademisk forlag, Oslo

Vandkilde, H., U. Rahbek og R. KL.

1996, Radio-carbon dating and the chronology of Bronze Age southern Scandinavia. *Acta archaeologica* 67:183-198.

9. Appendiks

9.1 Fotoliste

Bilde nr.	Strukturnr.	type	Himmelret.	Bemerkninger	Motiv
01-01		O	SØ		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-02		O	SV		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-03		O	V		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-04		O	V		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-05		O	NV		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-06		O	NØ		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-07		O	Ø		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-08		O	Ø		Oversiktsbilde felt før avdekking
01-09	257	F	Ø		
01-10	257	P	N		
01-11	257	P	N		
01-12		O	V		Oversiktsbilde sjakt
01-13		O	V		Oversiktsbilde sjakt
01-14		O	V		Oversiktsbilde sjakt
01-15		O	V		Oversiktsbilde sjakt
01-16		O	V		Oversiktsbilde sjakt
01-17	304	F	N		
01-18	312	F	N		
01-19	320	F	N		
01-20	312	P	N		
01-21	304	P	N		
01-22	320	P	N		
01-23	357	F	Ø		
01-24	333	F	N		
01-25	357	P	Ø		
01-26	357	P	Ø		
01-27	270	F	S		
01-28	270	F	S		
01-29	429	F	N	Urenset	
01-30	429	F	NV	Renset	
01-31	270	P	V		
01-32	429	P	N		Mørkt område, sentrum av struktur
01-33	429	P	N		Hele strukturen
01-34	345	F	NV		
01-35	345	P	NØ		
01-36	345	P	NØ		

Bilde nr.	Strukturnr.	type	Himmelret.	Bemerkninger	Motiv
02-01	503	F	NØ		
02-02	503	F	NØ	Uskarpt	
02-03	270	P	V	Omdefinert motiv	A102, A103, A104
02-04	270	P	V	Omdefinert motiv	A102, A103, A104
02-05	102	P	V	Omdefinert motiv	A103, A104, A270
02-06	102	P	V	Omdefinert motiv	A103, A104, A270
02-07	503	P	NØ		
02-08	503	P	NØ		
02-09	105	P	N		
02-10	105	P	N		
02-11	105	P	N		
02-12	105	P	N		
02-13			SØ		Oversiktsbilde, ferdig felt
02-14			Ø		Oversiktsbilde, ferdig felt
02-15			S		Oversiktsbilde
02-16			V		Oversiktsbilde, ferdig felt

9.2 Prøveliste

Prøvenr.	Intrasis nr.	Strukturnr.	Kalibrerte dateringer
VP-01	PK534	A257	Cal AD 1680 to 1740 (Cal BP 270 to 210), Cal AD 1760 to 1760 (Cal BP 190 to 190), Cal AD 1800 to 1940 (Cal BP 150 to 10), Cal AD Post 1950
VP-02	PK535	A312	260 to 270 e.Kr. (1690-1680 BP) og 330-430 e.Kr. (1620-1520 BP)
VP-03	PK536	A345	1260-1230 f.Kr. (3210-3180 BP) og 1220-1020 f.Kr. (3170-2970 BP)
VP-04	PK537	A102	240-390 e.Kr. (1720-1560 BP)
VP-05	PK538	A105	1020-1170 e.Kr. (930-780 BP)